

Reflectie op voorstel methodiek particuliere na- isolatie

Memo van de Zoogdiervereniging

| | |
|----------------|--|
| Datum | 7 juni 2021 |
| Projectnummer | 2021.020.13 |
| Projectnaam | Tegenlezen methodiek na-isolatie pre-SMP |
| Opdrachtgever | Provincie Utrecht |
| Documentnummer | N202120 |

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054

1. inleiding

De provincie Utrecht is bezig om een methodiek te ontwikkelen om vleermuisslachtoffers en het verdwijnen van hun verblijfplaatsen te voorkomen bij na-isolatie van particuliere, grondgebonden woningen. In de afgelopen maanden heeft de provincie daartoe met tal van partijen en experts gesproken. De conceptrapportage waar dit in geresulteerd heeft (“Natuurvriendelijk isoleren door particulieren onder het pre-soortenmanagementplan”, opgestuurd 26 mei 2021), is voorgelegd aan de Zoogdiervereniging met de vraag of zij vindt dat de gebruikte methodiek ecologisch verantwoord genoeg is en dat dan kort aan te geven. En als het ecologisch niet voldoende verantwoord is, kort aan te geven welke aanpassingen nodig zijn. Naast bovengenoemde stuk is bijlage V (“Risico inschatting en achtergronddocument beschermde gebouwbewonende vleermuissoorten bij particulieren. Pre-SMP voor Provincie Utrecht”, definitieve versie 23 mei 2021) meegestuurd als achtergrondinformatie; andere bijlagen ontbreken en konden dus niet worden beschouwd.

Dat het ingewikkelde materie is, spreekt voor zich en daarmee is het ook schier onmogelijk om in enkele zinnen aan te geven of het verantwoord genoeg is, laat staan wat er moet worden aangepast: of een methode werkt en voor welke soorten, vergt nauwkeurige lezing van alle gebruikte informatie en idealiter overleg met de opstellers en andere experts. We hebben hieronder onze reactie op het voorstel geformuleerd en daaraan toegevoegd een lijst met opmerkingen, kanttekeningen en vragen die bij ons opkwamen bij het doornemen van de documenten, waarbij de focus mede gezien de beperkt beschikbare doorlooptijd gelegd is op de conceptrapportage van de provincie zelf. De losse opmerkingen zijn voor de vuist weg opgeschreven, niet limitatief en dubbelen soms met de reactie op hoofdlijnen.

2. reactie op hoofdlijnen

Vooropgesteld: het is lovenswaardig dat de provincie Utrecht zo serieus aandacht geeft aan deze grote problematiek.

De gebruikte methodiek is gebaseerd op een 100% modelmatige benadering van de aanwezigheid soort-functiecombinaties, het aantal verblijven en aantallen dieren. De manier van werken is goed te volgen, maar de onderbouwing en validatie van veel aannames, parameters en waarden roept vragen op omdat deze niet voldoende is: ze ontbreekt, is summier en/of is –mogelijk– op een andere situatie van toepassing dan waar het hier om gaat.

Verder wordt er niet direct getoetst tegen de Staat van Instandhouding (SvI), staat de SvI van soorten soms verkeerd en soms niet vermeld én lijkt er vanuit te worden gegaan dat er geen resteffect is (100% effectieve maatregelen). Kleine populaties zijn kwetsbaarder en aantasting zal sneller leiden tot een ongunstig worden van de SvI, dan wel belemmeren dat een gunstige SvI behaald kan worden. Het is onduidelijk waarom de voorgestelde maatregelen en de manier van toepassing ervan (fasering, gewenningstijd, locatie etc.) als bewezen effectief kunnen worden beschouwd. Het is de verwachting dat met deze aanpak geen garantie kan worden gegeven dat de SvI niet wordt aangetast.

Ten slotte moet de handhaving van deze methodiek goed op orde zijn evenals dat er een plan moet zijn hoe om te gaan met de situatie in gemeenten die niet meteen conform deze methode willen gaan werken.

De inschatting van de Zoogdiervereniging is dat deze methode zou kunnen werken, maar dat er dan wel nog veel details moeten worden uitgewerkt, zowel in het proces als in het model. De vraag is

hoeveel tijd daar nog mee gemoeid gaat zijn. En dan moet het ook op de kortst mogelijke termijn ingezet gaan worden bij alle gemeenten, inclusief de realisatie van de gemeentelijke doelstelling voor vervanging kraamverblijven. In de twee jaar dat er volgens deze methode gewerkt wordt, moet dan wel ook vol ingezet worden op volledige vleermuisinventarisaties.

Methodiek

- In algemene wordt de onderbouwing van veel aannames en de validatie van de methodiek op veel plekken niet helder uit de tekst.
- Het punt van onderbouwing geldt ook voor soortspecifieke aspecten die in de rapportage staan.
- De aangehaalde dichtheden en koloniegroottes laten grote bandbreedtes zien waardoor het werken met het gemiddelde kan leiden tot ondercompensatie. Beschouwing van de toepasbaarheid van gebruikte getallen ontbreekt.
- Eenzelfde relatie in dichtheden ten opzichte van oppervlakte of randlengte in de verschillende gebieden in Utrecht is twijfelachtig. Gebruikte bronnen voor dichtheden in steden zijn niet een-op-een vergelijkbaar vanwege andere regio, andere stadsdelen en/of andere omgeving.
- Validatie is gebaseerd op vergelijking met drie steden/grote kernen. Hoe zit dat voor het landelijk gebied? Losstaande bebouwing herbergt vaak juist ook grotere groepen.
- Er lijkt geen rekening te worden gehouden met kleine én veel grotere kolonies en grotere groepen dieren in verblijven dan 88.
- Waarom is er geen validatie ten opzichte van andere bronnen dan SMP's en ten opzichte van NDFD-data?
- Voorzieningen van 60 bij 60 centimeter zijn te klein voor grotere kraamgroepen en bovendien is het microklimaat en de variabiliteit binnen dag en seizoen anders dan voor een complete spouw.
- De aanname dat dieren via de (erg hete) ruimte tussen dakbeschot en dakpannen migreren is verder niet onderbouwd.
- Het is de vraag of deze methodiek geschikt is voor baardvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en tweekleurige vleermuis: deze soorten zijn zeldzamer en/of over geschikte compensatie is veel minder bekend.
- Welke definitie wordt gehanteerd voor 'bewezen effectief'? Bewezen = aantoonbaar op basis van data/publicaties. Effectief = functie van het originele verblijf wordt ecologisch volledig vervuld waarbij dieren net zoveel nakomelingen krijgen met dezelfde overlevingskans als bij gebruik van originele verblijven. Effectiviteit is niet hetzelfde als (veelvuldig) gebruik.
- In de berekening wordt uitgegaan van evenredige verdeling verblijfplaatsen over alle soorten woningen, terwijl misschien/waarschijnlijk de te isoleren woningen een relatief groot deel van de verblijfplaatsen herbergt; de berekening klopt dan niet meer.
- Er wordt uitgegaan van 14 verblijven per kraamkolonie gewone dwergvleermuizen. Dat is op basis van 1 referentie in een gebied wat mogelijk niet representatief is voor de verschillende kernen in Utrecht. Aantal verblijven per kolonie verschilt per context.
- Er staat dat bij 8 verloren gaande kraamverblijven, de gemeente voor 8 robuuste kraamverblijven dient te zorgen. Daarmee lijkt te worden gesuggereerd dat elke voorziening de bestaande verblijven met 100% zekerheid kan vervangen. Dat lijkt niet realistisch.
- Hoe wordt bepaald waar er in de spouw een stuk niet wordt geïsoleerd? Om effectief te kunnen functioneren is er een heel scala aan aspecten dat van belang is: oriëntatie, uitvliegopeningen, omgeving, etc. Het lijkt uitgewerkt te zijn in de Handreiking

Natuurvriendelijk Isoleren, maar die is nog niet voorhanden.

- Hoe wordt bepaald hoeveel voorzieningen er bij een bepaalde woning moeten komen (de compensatiefactor)? Het lijkt uitgewerkt te zijn in de Handreiking Natuurvriendelijk Isoleren, maar die is nog niet voorhanden.
- Bij voorziening in de spouw liefst alle bestaande stootvoegen/openingen in dat deel van de gevel openhouden.
- Gaat er gewerkt worden met een keurmerk voor de externe vleermuiskasten/wordt er een selectie bewezen effectieve kasten bepaald die alleen gebruikt mogen worden?
- Over de voorzieningen in de spouw is weinig meer opgenomen dan dat er met een spouwborstel een deel wordt vrijgelaten van isolatiemateriaal. Wat is er bekend over materiaal, bestendigheid van de spouwborstel, in hoeverre houdt deze alle isolatiemateriaal tegen, is er nog sprake van dat geurlekkage vanuit het isolatiemateriaal, houdt de borstel eventuele (giftige) dampen en geuren honderd procent tegen?
- Hoe wordt de keuze gemaakt voor het type voorzieningen en de locaties ervan voor wat betreft de voorzieningen waar de gemeente voor verantwoordelijk is? Hierbij speelt aanwezigheid soorten, verblijfplaatsen inclusief de huidige netwerkstructuur ervan, omgeving (licht, verbindingen, foerageergebied, ...) en grootte van de groep die een verblijf gebruikt, een belangrijke rol.

Proces

- Bij de berekening in de voorbereiding is vleermuisexpertise in combinatie van kennis van de lokale situatie gewenst
- Controle op natuurvrij maken gaat door melding door isolatiebedrijf met foto's vooraf: hoe bepaal je aan de hand van foto's (en foto's alleen) of het goed genoeg natuurvrij gemaakt is (alle openingen moeten bijvoorbeeld dicht), is daar capaciteit en expertise voor bij de gemeente en is er voldoende tijd om eventueel RUD in te schakelen?
- De methodiek gaat ervanuit dat het een tijdelijke ontheffing is omdat gewerkt wordt aan een ontheffing op basis van een volledig SMP; er zal dan goed gedefinieerd moeten worden wat een volledig SMP is: er zal om een goed beeld te krijgen van de aanwezige kraamkolonies en verblijfplaatsen zeer grondig geïnventariseerd moeten worden (10 tot 20 procent van de bebouwing inventariseren en daarmee rekenen/extrapoleren is niet voldoende)
- Hoe wordt er geborgd dat er 2 jaar na afgifte van de tijdelijke ontheffing een ontheffing is afgegeven op basis van een SMP? Welke garanties zijn er en wat doet de provincie als er geen of geen goed SMP ligt? Hoe afdwingbaar is dat een gemeente daadwerkelijk aan de gang gaat? Zijn er manieren om dat te stimuleren (bijdragen aan kosten onderzoek?)
- Wat doet de provincie als gemeenten deze pre-SMP-methodiek niet gaan toepassen? Gaat de provincie dan handhaven bij particulieren? En hoe snel moeten gemeenten zich aan deze aanpak committeren? Er zijn tot op heden slechts een beperkt aantal gemeenten binnen de provincie met een SMP, waar ligt dat aan en hoe worden bezwaren weggenomen?
- Hoe gaat de provincie om met isolatiebedrijven die hier niet aan mee doen (en hoeveel procent van de woningen isoleren deze? Dit zijn wellicht de goedkoopste aanbieders...)
- Hoe houdt de provincie in de gaten dat de 20 procent niet wordt overschreden (via de aan te leveren foto's? wat als dat niet gebeurt?)
- Hoe zorgen dat de "complexe compensatie" door de gemeente voorafgaand aan de ontheffing daadwerkelijk aanwezig is (en functioneert!)?
- Wanneer kan dit ingaan? Moet nog veel gedaan worden in de voorbereiding bij de provincie, dan nog "aan de man gebracht" en dan nog de voorbereiding bij de gemeenten; klinkt of deze aanpak best pas over 1 of 2 jaar effectief in werking kan treden. Met 2 jaar tijdelijke ontheffing (en risico op langere tijd nodig voor ontheffing op basis van SMP), zou er zo 5 jaar

kunnen verlopen voordat we in de gewenste situatie zitten.

- Hoe vindt er controle plaats op het daadwerkelijk toepassen van voorzieningen?
- Monitoring (gedurende meerdere jaren) om te zien of voorzieningen ook in gebruik worden genomen en hoe effectief ze zijn is essentieel, maar moet nog worden uitgewerkt.
- Sterke aanbeveling om de provincie zorg te laten dragen voor een bundeling van monitoringsgegevens zodat de data gebruikt kunnen worden voor verdere ontwikkeling van kennis en methodiek (en in kader van handhaving) en bijdraagt aan in kaart brengen Svl

Overig

- Er lijkt uitgegaan te worden van een gunstige Svl; deze is echter voor de betreffende soorten Onbekend of Ongunstig (op nationale schaal; op regionale schaal is er geen informatie voorhanden)
- Binnendakisolatie (tabel 5/6): als dak geïsoleerd wordt (ook al blijf spouw open) wordt dak ongeschikt; het kunnen verplaatsen in het dak heeft dan geen zin en er moet dus gecompenseerd worden voor de plek in het dak
- Onderbouwing alternatieve manier van natuurvrij maken is nihil (in rapportage) en klinkt op voorhand niet altijd als acceptabel (vleermuizen op vorstvrije dagen in de winter verjagen)
- Zeldzaamheid en Rode Lijstcategorie kleine dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis (tabel 1): beiden zijn in Rode Lijst Niet Beschouwd en hebben dus ook geen zeldzaamheidsclassificering in basisrapport Rode Lijst.
- Overzichtje perioden met voorwaarden: 1 augustus – 15 september mag ook geel.
- Data: gebruik altijd kalenderdagen, dus 1 augustus, 15 mei, etc.; door de tekst heen lijken de grenzen soms anders.
- Legenda's zijn niet altijd compleet.
- Alternatievenafweging: strikt handhaven is ook een alternatief. Aangeven waarom deze niet wenselijk is. Direct inzetten op SMP's is ook alternatief: aangeven waarom dit niet kan.